

Haprakarvesammal

Späd frullania

Frullania fragilifolia

Uhanalaisuusluokka (IUCN): silmälläpidettävä (NT)

Luonnehdinta

Haprakarvesammalen verso on tumma, lähes musta ja se suikertaa kalliopinnalla yleensä runsashaaraisena. Verso on noin millimetrin levyinen ja 1–3 cm pitkä. Sammalen kylkilahdet ovat kaksiliuskaisia ja selkäliuskat kuperia ja pyöreähköjä–soikeita. Kylkilahden vatsaliuskat ovat pitkänomaisen kannumaisia ja vatsalahdet kapeahkoja, matalasti kaksiliuskaisia.

Karvesammalten suvussa on Suomessa neljä lajia, joita ei voi erottaa varmasti toisistaan ilman mikroskooppia. Minkä tahansa karvesammallajin esiintyminen ilmentää kuitenkin keskivertoa arvokkaampaa kalliolin ympäristöä. Haprakarvesammalen lajituntomerkkinä ovat mikroskoopilla näkyvät läpikuultamattomat, tummat solut, jotka sijaitsevat kylkilahden selkäliuskassa hajallaan (muilla suvun lajeilla eri tavoin).

Elinympäristö ja levinneisyys

Haprakarvesammal on muiden karvesammalten tavoin varsin harvinainen laji, jota tavataan pääasiassa keskiverteisillä kallioseinämillä. Suomessa karvesammalten löytöpaikat ovat useimmiten gneissi- tai vulkaniittikallioita, joilla on lievä kalkkivaikutusta. Karuimpia kivialustoja karvesammalet välttävät. Laji voi kasvaa harvinaisena myös lehtipuiden rungoilla, esimerkiksi haavalla.

Haprakarvesammalen levinneisyys on Suomessa lounainen. Sisämaassa laji on harvinainen. Sen pohjoisin nykyesiintymä on Kristiinankaupungissa ja itäisin Asikkalassa Päijänteen itäpuolella.

Nykytila ja uhkatekijät

Haprakarvesammalen merkittävin nykyinen uhkatekijä ovat sen kalliokasvupaikkojen alusmetsien hakkuut. Hakkuut muuttavat kallioseinämillä pienilmastoa kuivempaan suuntaan, jolloin tämä tasaisen kosteita olosuhteita vaativa laji häviää tai vähenee. Lajin vajeasta 90 nykyesiintymästä alle puolet on suojeltu.

Hoitosuositukset

Haprakarvesammalen kasvupaikka tulisi rajata kokonaan metsänkäsittelyn ulkopuolelle. Kasvupaikan ympäristö tulisi säilyttää jatkuvasti peitteisenä, jotta kasvupaikat säilyvät pienilmastoltaan lajille riittävän kosteina. Osa lajin kasvupaikoista on metsälain erityisen tärkeitä jyrkänne-elinympäristöjä ja suuri osa myös METSO-ohjelmaan sopivia kohteita (metsäiset jyrkänteet).

Lähteet

- Hyvärinen, E., Juslén, A., Kemppainen, E., Uddström, A. & Liukko, M. (toim.). 2019. Suomen lajien uhanalaisuus – Punainen kirja 2019. Ympäristöministeriö ja Suomen ympäristökeskus, Helsinki. 704 s. <http://hdl.handle.net/10138/299501>
- Kuitunen, T. 2021. Haprakarvesammal (*Frullania fragilifolia*). Luopioisten kasvisto. <https://www.luopioistenkasvisto.fi/index.html>
- Lajitietokeskus. 2022. Lajihavainnot. <https://laji.fi/observation/list>
- Piippo, S. 1987. Maksasammalten määrittelyopas. Helsingin yliopiston kasvitieteen laitoksen monisteita 106.
- Virtanen, R. 2009. *Frullania oekesiana* – äärimmäisen uhanalainen. Julk.: Laaka-Lindberg, S., Anttila, S. & Syrjänen, K. 2009. Suomen uhanalaiset sammalet. Suomen ympäristökeskus. Ympäristöopas, 2009. S. 102–103.

Kuva: Esa Ervasti / Vastavalo.net